

1

ЗАРАДИ ЦЬОГО ВАРТО РИЗИКУВАТИ ЖИТТЯМ

*Сестринською справою займалися ті,
хто був «надто старим, надто слабким,
надто п'яним, надто брудним, надто дурним
або нездатним робити щось інше».*

Флоренс Найтінгейл

Я не завжди хотіла бути медсестрою. У нашій проблемній середній школі я перебирала професії і діймала до печінок кар'єрного консультанта. Одним із варіантів був фах морського біолога. Я уявляла, як цілими днями ходитиму в купальнику під палючим сонцем і плаватиму з дельфінами. Коли я дізналася, що одним із основних завдань морських біологів є вивчення планктону на Уельському узбережжі, мені довелося змінити свою думку. Якимось улітку у Свонсі я спостерігала, як моя двоюрідна прабабуся розбирає сомів у великій кухонній раковині. Згодом я подорожувала човном із волохатими, похмурими і кремезними чоловіками в жовтих чоботях, які дзюрили в море і постійно лаялися. Крім того, на сніданок я їла морських равликів і хліб із молюсками. Морську біологію можна було викреслювати зі списку.

— Право, — промовив учитель, коли мої не на жарт роздратовані батьки запитали, що могло б мені підійти. — Вона може сперечатися цілими днями.

Але в мене не виходило зосередитися на навчанні. Натомість я зацікавилася тваринами і захистом природи. Я мріяла про те, щоб стати фотографом у «National Geographic» і подорожувати в спекотні та екзотичні місця, де постійно світитиме сонце, і я все-таки зможу впродовж цілого дня ходити в купальнику і шльопанцях. Я брала участь у маршах і кампаніях проти вівісекції, роздавала буклети в сірому центрі Стівеніджа — у них були фотографії скривджених собак, кролів із почервонілими очима внаслідок випробовування на них косметики і закривавлених кістлявих котів. Я носила копійчані значки з політичними гаслами, які постійно відчіплювалися від футболки й кололи моє тіло, аж поки не побачила маленьке сузір'я синців на своїх грудях. Я відмовилася заходити у вітальню після того, як моя мама купила на розпродажі опудало курчати і поставила його серед прикрас. На знак протесту я пішла їсти свій вегетаріанський обід на сходах, заявивши: «Або я, або курча. Я не можу мати нічого спільного з убивством».

Моя мама, наділена безмежним терпінням, завжди пробачала мої підліткові вибрики. Вона забрала курча, зробила для мене ще один сандвіч із сиром і обійняла мене. Саме вона навчила мене мови добра, хоча я тоді цього не цінувала. Наступного дня я вкрала пацюка з кабінету біології, щоб урятувати його від розтину. Я назвала його Фертером і сподівалася, що йому нічого не загрожуватиме в клітці з моїм пацюком Френком, який любив сидіти в мене на плечі, звисивши вниз свого довгого хвоста, наче намисто. Як і варто було очікувати, Френк з'їв Фертера.

Плавець, джазовий трубач, туристичний агент, співачка, науковець... Астрономія теж була одним із можливих варіантів вибору майбутньої професії, поки я не дізналась у дванадцять років, що мій батько, який розповідав мені про назви сузір'їв, вигадав їх усі. Але я вирішила йому про це не розповідати, тож він і далі показував мені на небо й захоплено розповідав свої історії. «Ось — у формі бегемота. Бачиш? Це сузір'я називається Плечем Оріеля. А це — Дзвоники. Бачиш, яка форма? А який колір — майже срібно-синій! Рибалки вірять, що, коли пильно вдивляться у зірки, вони розкриють тобі секрети Землі. Це схоже на мушлю, яка шумить про таємничі глибини моря. Якщо прислухатися, можна почути одночасно все й нічого».

Я годинами дивилася на зірки, щоб почути про секрети нашої планети. Уночі я діставала з-під ліжка картонну коробку зі скарбами: старі листи, поламаний брелок, годинник мого покійного дідуся, одну драхму, жувальну гумку, відклеєну від парти після того, як вона побувала в роті в моєї пасії, камінці, які я збирала в різних місцях, і велику мушлю. Я стояла у своїй кімнаті, дивлячись на зірки і приклавши мушлю до вуха.

Одного вечора злодії хотіли вкрати м'ясо з нашої морозилки, яка стояла в сараї в садку. Тоді м'ясо купували на вагу у велетенських вантажівках. Його продавали чоловіки з гучномовцями, вдягнені в брудні білі фартухи. У той час поліція приїжджала вночі, щоб розслідувати крадіжку замороженої курятини, тому мої спостереження за зірками перервали вигуки поліціантів. Всесвіт відповів на мій заклик до мушлі: вегетаріанство важливе. Не знаю, що було більш незвичним:

молоді чоловіки, які несуть заморожену курятину і великий пакет із баранячими відбивними, чи худорлявий підліток у кімнаті, залитій місячним світлом, з великою мушлею біля вуха.

Здається, я більше за своїх друзів переймалася тим, що робитиму і ким стану. Тоді я ще не розуміла, що хочу прожити багато життів і приміряти на себе різні ролі. Я не знала, що знайду те, що шукаю (за винятком купальника і палючого сонця): і медсестрам, і письменникам потрібно ставити себе на місце інших.

З дванадцяти років я постійно працювала після шкільних занять. Я чистила печі в кафе — брудка робота, на якій підступні жінки заварюють чайні пакетики по три рази; розвозила молоко взимку, коли мої пальці німіли від холоду, а також газети, поки роботодавці не помітили, що я викидаю їх у завулку. Вчилася я так-сяк, домашні завдання не виконувала. Мої батьки намагалися розширити мій кругозір, сформувані в мене уявлення про кар'єрні можливості й професійну етику: «Освіта — це квиток у майбутнє. У тебе гострий розум, але ти не хочеш його використовувати». Я була від природи кмітливою, але, незважаючи на можливості, які я отримала від батьків, і на їхню життєрадісність, продовжувала капризувати і вчитися абияк.

Вони завжди заохочували мене читати, і я з головою поринула у філософію, намагаючись знайти в ній відповіді на свої численні запитання. Сартр, Платон, Аристотель, Камю — я «підсіла» на їхні праці. Любов до книг — це найкращий подарунок, який я отримала від батьків. Я любила гуляти, тримаючи книги під рукою; я ховала їх по всьому району: «Маленьких

жінок» — у Чорній алеї, Достоевського — за сміттєвими баками Кетвізела, Діккенса — під поламаним автомобілем Тінкера.

У шістнадцять років я покинула школу й переїхала до свого хлопця, якому було двадцять із гаком і який орендував квартиру з чотирма однолітками. Усе відбувалося неймовірно хаотично, але мене цілком влаштувала робота у відеомагазині, де я обмінювала касети VHS на куряче чоу-мейн із сусіднього китайського ресторану. Вегетаріанство відійшло на задній план, і я зосередилася на тому, щоб умикати в магазині фільми «18+» і збирати там своїх друзів. Я вступила до аграрного коледжу, щоб стати фермером, але провчилася там лише два тижні. Спеціальність «Подорожі і туризм» за програмою ВТЕС я покинула через тиждень. Сказати, що в мене не було напрямку в житті, — це не сказати нічого.

Я була вкрай засмучена, коли спізнилася на співбесіду і не змогла влаштуватися на посаду дитячого аніматора в *Pizza Hut*. Розрив стосунків із моїм хлопцем став для мене шоком, попри те що мені було лише шістнадцять років і я була зовсім наївною. Моя гордість нізащо не дозволила б мені повернутися додому. Ні роботи, ні житла. Тому я влаштувалася в організацію «Волонтери громадської служби». З усіх благодійних організацій, які мені вдалося знайти, лише вони приймали з шістнадцяти (а не з вісімнадцяти!) років і забезпечували житлом. Мене відправили в соціальний центр, підпорядкований товариству *Spastics* (зараз воно називається *Scope*), і я отримувала там 20 фунтів ки-

шенькових грошей за те, що доглядала дорослих людей із серйозними фізичними вадами, допомагаючи їм користуватися туалетом, їсти і вдягатись. Тоді я вперше відчула, що роблю щось важливе і корисне. Я почала їсти м'ясо, поголила голову і призвичаїлася купувати одяг у комісійних магазинах, а всі гроші витрачала на сидр і тютюн. У мене не було нічого, але я була безмежно щаслива. Тоді я вперше опинилась у середовищі медсестер. Я дивилася на досвідчених сестер милосердя так пильно, як хвора дитина дивиться на своїх батьків. Я не відводила від них погляду. Я не могла описати ні їхню працю, ні їхню професію.

— Тобі слід стати медсестрою, — сказала одна з них. — Тоді ти матимеш і стипендію, і житло.

Я пішла в місцеву бібліотеку і побачила там багатьох таких самих «шукачів», як і я сама. Іще школяркою я часто відвідувала шкільну бібліотеку й бібліотеку Стівеніджа. Але це була не просто книгозбірня — це було святилище. Там спав безхатько, і бібліотекарі його не зачіпали. Чоловік, у якого на шиї висіла табличка з написом про те, що в нього аутизм і він готовий допомогти читачам, діставав із верхньої полиці книжку для жінки на інвалідному візку. Малі діти бігали, де їм заманеться, а підлітки збирались у гурти і сміялися.

Я дізналася про Мері Сікол, що, як і Флоренс Найтінгейл, доглядала солдатів під час Кримської війни. Вона вчилася робити уколи на ляльках, а потім перейшла на домашніх тварин і зрештою почала допомагати людям. Я ніколи раніше не задумувалася про те, щоб стати медсестрою, але тепер пригадувала: ми з братом навмисне витягували наповнювач із м'яких іграшок

і відривали скляні очі лялькам, щоб я могла їх полагодити. Я згадала, як мої однокласники в початковій школі ставали в чергу, щоб пройти перевірку на анемію. Мабуть, я вихвалялася перед ними своїми фаховими знаннями перед тим, як зібрати їх біля школи і, відтягуючи їм по черзі повіки, визначити, чи потрібно їм їсти печінку і цибулю. А ще я згадала, що мої друзі постійно зверталися до мене, скаржачись на біль у горлі, і я обережно натискала їм на шию, як на клавіші кларнета, й визначала діагноз: запалення лімфовузлів.

У книгах було мало інформації про вимоги до медсестер і про те, з чого потрібно починати, тому я сумнівалась у своїх силах. Я дізналася, що сестринська справа давніша за книги з історії. Один із перших письмових текстів про цю професію — Чарака-самхіта — написаний в Індії приблизно в I ст. до н. е. У ньому йдеться про те, що медсестри повинні бути милосердними до всіх.

Сестринська справа має тісні зв'язки з ісламом. На початку VII ст. ревні мусульмани ставали доглядальниками хворих і немічних людей. Кажуть, що перша професійна медсестра в історії ісламу Руфайда бінт Саад була ідеальною медсестрою завдяки таким якостям, як милосердя та співпереживання.

Співчуття, милосердя, емпатія — саме це потрібно хорошій медсестрі. Мені часто спадає на думку той похід у бібліотеку в Бакінгемширі, тому що у своїй роботі я повсякчас стикаюсь із браком цих якостей — ми забули про них або перестали їх цінувати. Але в шістнадцять років я була сповнена оптимізму й ідеалізму. Коли мені виповнилося сімнадцять, я зробила свій вибір. Більше я не змінюватиму свої кар'єрні плани і не

бігатиму з місця на місце: я стану медсестрою. До того ж я знала, що для медсестер організують вечірки.

Через кілька місяців мене прийняли на медсестринське відділення, хоча я була на кілька тижнів молодшою за офіційний вік для абітурієнтів — сімнадцять із половиною років. Я переїхала в гуртожиток для медсестер у Бедфорді. Він розташовувався якраз за лікарнею. Це була велика багатоповерхова споруда, у якій постійно гримали двері і час від часу чувся пронизливий сміх. На моєму поверсі переважно жили першокурсники медсестринського відділення, а також кілька студентів-радіографів, студентів-фізіотерапевтів і лікарів на ротації. Майже всі мої однокурсники були молодими, і майже всі вони вперше жили окремо від батьків. Серед них було багато ірландок («У нас було лише два варіанти, — казали вони мені, — іти в медсестри або в монахині») і мало чоловіків (тоді в медсестри йшли лише геї). Внизу розташовувалася пральня, а поруч була кімната відпочинку з пластиковими кріслами, до яких у мене постійно прилипали ноги, тому що батареї цілими днями працювали на повну потужність.

У кімнаті відпочинку я познайомилася з майбутнім лікарем, після того як ненароком обмовилася, що прилипла до крісла. Наступні кілька років він був моїм хлопцем. Моя кімната була біля туалету і пахла сирістю, і моя подруга навіть спробувала вирощувати там на килимі крес. Кухня була брудною, а в холодильнику було повно зіпсованої їжі, зате картонна табличка повідомляла: «Не кради їжі в інших. Ми знаємо, хто ти».

У коридорі був телефон, який безперестанку дзвонив і вдень, і вночі. З нього постійно чулися суперечки і цокіт підборів або гучна музика. Ми всі курили,

здебільшого цигарки, але запах марихуани був таким собі тихим фоновим шумом, на який з часом перестаєш звертати увагу. Ми переходили з однієї кімнати в іншу, як одна комуна, і ніколи не замикали двері. У моїй кімнаті над ліжком висів плакат з анатомічними кресленнями камер серця, виконаний да Вінчі. Ще там була полиця з підручниками із сестринської справи і пошарпаними романами, а біля ліжка стояв стос книг із філософії. Крім цього, там був чайник, батарея, яку не можна було прикрутити, щоб вона менше гріла, і вікно, яке не відчинялось. А ще в нас був умивальник, який ми використовували не лише для того, щоб умиватись, але й для того, щоб мити чашки, струшувати попіл, блювати, а протягом кількох тижнів, коли туалети були зачинені, навіть пісяти. Для більшості тих, хто там жив, гуртожиток видавався доволі скромним. Проте для мене після стількох місяців у соціальному центрі, а перед тим на квартирі з хлопцем і його сусідами, — це був рай.

Хай там як, а перша ніч завжди найгірша. Я нічого не знала про свої майбутні обов'язки і почала шкодувати, що не розпитала детальніше в медсестер, які заохочували мене подати сюди документи. Я страшенно боялася невдачі й того, як на мене дивитимуться батьки, коли я заявлю їм про чергову зміну своїх планів. Вони й так були шоковані моїм рішенням стати медсестрою, мій тато навіть засміявся вголос. І хоча я працювала доглядальницею, вони й далі сприймали мене як бунтівного підлітка, який дбає тільки про себе. Думка про те, що я присвячу себе добрій справі, здавалася їм нереалістичною.

Я не спала всю ніч і слухала, як моя найближча сусідка сперечалася зі своїм хлопцем — похмурим і дра-

тівливим охоронцем, який, схоже, жив із нею всупереч усім правилам. Навіть після того як вони замовкли, я не могла заснути. Мене гризли сумніви. Я знала, що принаймні на перших етапах у нас будуть теоретичні заняття, тому я нікого ненароком не вб'ю і мені не доведеться мити пеніс старому чоловікові або переживати інші жахи. Але мене огортала тривога. А коли я пішла тієї ночі в туалет, один на весь поверх, то побачила там приклеєну до дверей використану прокладку. Мене ледь не знудило. Це було не просто гидко — у ту мить я пригадала, що в мене паморочиться в голові від вигляду крові.

Моя вразлива натура проявилася наступного ранку, коли ми проходили медогляд. У нас усіх брали кров на аналіз.

— Для вашої особової справи, — заявила флеботоміст, — на той випадок, якщо ви вколетесь голкою і заразитесь ВІЛом. Ми зможемо дізнатися, чи були ви до цього ВІЛ-позитивними.

Це був 1994 рік, коли ширився страх і неправдива інформація про ВІЛ. Флеботоміст наклала мені на руку джгут.

— Ти вчишся на медсестру чи на лікаря? — запитала вона.

Я подивилася на голку, а потім на те, як кров наповнює трубку, і раптом у мене перед очима все попливло. Її голос звучав віддалено.

— Крісті. Крісті!

Коли я опритомніла, то зрозуміла, що лежу на підлозі із задертими на крісло ногами, а наді мною стоїть флеботоміст. Вона сміялася.

— Усе гаразд?

Я повільно звелася на лікті, зосереджуючись.

— Що сталося?

— Ти знепритомніла, люба. Таке буває. Можливо, тобі слід обрати іншу професію.

Пропрацювавши двадцять років медсестрою, я хочу поділитися з вами трагічними і радісними історіями зі своєї дивовижної кар'єри. Мені довелося дуже багато вкласти в цю роботу, але натомість я отримала значно більше. Пройдіться зі мною медичним закладом: від народження до смерті, від відділення інтенсивної терапії для новонароджених до терапевтичного відділення; пробіжіться коридором, щоб відповісти на виклик, повз аптеку і кухню для персоналу до відділення невідкладної допомоги. Ми розглянемо лікарню зсередини, а також численні аспекти сестринської справи. Як я уявляла собі сестринську справу, коли почала працювати медсестрою: хімія, біологія, фізика, фармакологія та анатомія. Тепер я знаю, що це філософія, психологія, мистецтво, етика і політика. На цьому шляху ми зустрінемо різних людей: пацієнтів, родичів і медперсонал. Можливо, дехто з них здасться вам знайомим. Адже нам усім потрібен догляд у певні моменти життя. Крім цього, ми всі доглядаємо за іншими.